

ארצה – הרי זה כשר, בניגוד לדעת רש"י (זבח תודה).

איננה פוסלת את הדם, אלא שלא נתקבל כהלכתו ולא נתקדש, ואם ימהרו לקבלו בכלי שרת שלם בטרם יפול

מערכה סב. הוייתן על ידי טהרה (כה,ב)

כשהם מכונסים במקום אחד, ולא כשהם זוחלים (רמב"ם הל' מקוואות ט,ח). לדעת ר' יהודה במקרה זה ניתן לסמוך

מקוה שכשרותו נשמרת על ידי דבר המקבל טומאה. המקוה ניקב, והאדם אוטם אותו בעזרת מקל, המקבל טומאה מדרבנן. לדעת רבנו שמשון, מכיוון שכשרות המקוה תלויה בסתימה זו - אסור לאטום אותו על ידי דבר המקבל טומאה.

מקל או קנה לנקב, ואפילו זב או זבה יכולים לסתמו בידיהם והמקוה כשר, ואילו לדעת ר' יוסי כל דבר שמקבל טומאה אינו יכול לשמש כסתימה המכשירה את המקוה. מדברי ר' יוסי מוכח שדין 'הוייתן' נאמר גם במקוה, ולא רק ביצירתו הראשונית אלא גם בהחזקתו בכשרות ובמניעת זחילה הפוסלת. הר"ש מוסיף שיתכן 'דאפילו ר' יהודה דפליג הכא מודה התם [בדין המשנה בפרה], דהכא המקוה עשוי ושלם', ולכל הדעות אסור ליצור את המקוה בעזרת דבר שמקבל טומאה. גם הרע"ב פירש את המשנה כפירוש הר"ש.

הרחבת הדין גם למקוה מבוארת כבר ברש"י בסוגיין, הכותב (ד"ה הוייתן): 'הוייתן' - של מים המטהרים - על ידי טהרה תהא, כשאתה מהווה אותם להיות מקוה או קידוש הוי מהווה אותם על ידי דבר שאין מקבל טומאה'. והטעם מבואר, שהרי המקוה מוזכר במפורש בפסוק זה, ולא

נאמר בתורה: "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור" (ויקרא יא,לו), ובסוגיה מובאת על כך דרשה: "הוייתן - על ידי טהרה תהא", כלומר, שתהליך הכנתם של מים המטהרים יהיה בטהרה, ללא מעורבות של טומאה. בראשונים קיים דיון נרחב על גדרו דין זה: א. מהם אותם מים מטהרים שעליהם נאמר דין זה? באופן ישיר מדובר בסוגיה כאן על הכנת מי חטאת המטהרים טמא מת בהזאתם עליו; האם כך הדין גם לגבי מים מטהרים מסוג אחר: מעיין או מקוה? ב. מהי ה'הוייה' האסורה? האם רק הכנת המקוה מראשיתו, או גם החזקתו בכשרות ומניעת פסול שעלול להתרחש בו? ג. מהי הטומאה הפוסלת? האם גם דבר המקבל טומאה מדרבנן? נבאר את השיטות השונות על פי מקורות חז"ל¹.

מקורות חז"ל בנושא זה

המשנה בפרה (פ"ו מ"ד) מלמדת כיצד להעביר מי מעיין לחבית, על מנת לתת עליהם מאפר הפרה ויוכלו לשמש כמי חטאת: "נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית - פסולים; עלי קנים ועלי אגוז - כשרים. זה הכלל: דבר שהוא מקבל טומאה - פסול, ודבר שאינו מקבל טומאה - כשר". העברת מי החטאת צריכה להעשות בטהרה, למרות שהכלי עצמו, בו ניתנים מי החטאת, אפשר שיהיה מקבל טומאה². בגמ' כאן דרשו זאת מהפסוק הנ"ל, שעוסק במעיין או מקוה, אך יש ללמוד ממנו כלל רחב יותר: "הוייתן של מים המטהרים - על ידי טהרה תהא" (רש"י).

מקור נוסף הוא המשנה במקוואות (פ"ה מ"ה): "הזוחלין - כמעיין, והנוטפים - כמקוה... ונוטפים שעשאן זוחלין, סומך אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל, דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר: כל דבר שהוא מקבל טומאה - אין מזחילין בו". פירושים שונים הציעו הראשונים למשנה זו, ומהם יוצאים כמה חילוקי דינים בדין 'הוייתן' על ידי טהרה.

שיטת הר"ש: דין 'הוייתן' - גם במקוה, ואפילו במניעת פסול במקוה

הר"ש מפרש שהסיפא של המשנה 'נוטפים שעשאן זוחלין' עוסקת במקוה ('נוטפים') שניקב, והמים יוצאים וזוחלים החוצה ('זוחלין')³. הדבר פוסל את המקוה, שכן הלכה היא שמי מקוה, בניגוד למעיין, אינם מטהרים אלא

1. להרחבת הדיון בשיטות הראשונים וחילוקי הדינים ביניהם עיין שו"ת חתם סופר יו"ד קצט.

2. כך הדין מדאורייתא, ויש אומרים שמדרבנן החמירו בדבר (עיין 'שערי היכל'

למסכת יומא, מערכה ד).

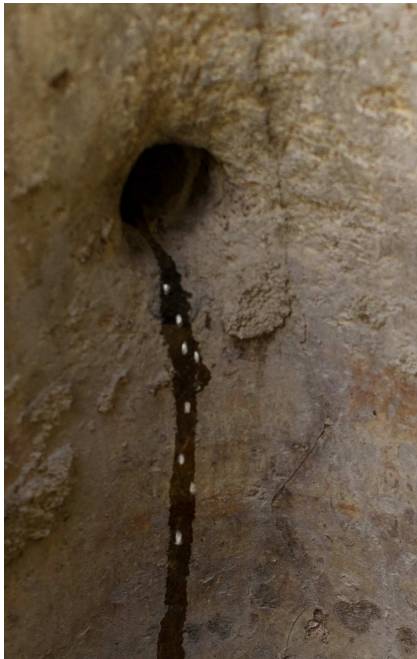
3. לפירושו, הלשון "נוטפין שעשאן זוחלין" דחוק, שהרי המקוה מעצמו נפרץ, וכך הקשה הרא"ש (מקוואות סי' יא).

היא הפך ההויה" (תוס' יו"ט מקוואות ה,ו). כך פירש הרא"ש גם בתשובותיו (סי' לא,ד; לא,ז)⁵ וכן דעת הרשב"א (שו"ת הרשב"א ג,רכח).

כעין זה פירש באור זרוע (הלכות נדה סי' שסג), שהמחלוקת עוסקת ביצירת המקוה ואילו בשמירתו מחילה הכל מודים שכשר. אלא שבדעת ר' יהודה חידש, שהתיר להזחיל אפילו על גבי זב וזבה עצמם, והוכיח זאת מן התוספתא (מקוואות ד,ה): "מזחילין על גבי המת דברי ר' יהודה". על פי זה כתב, שהמשנה בפרה והדרשה בגמ' כאן אינם אלא אליבא דר' יוסי.

שיטת הרמב"ם והיראים: 'הוייתן' – במים חיים בלבד

הרמב"ם מפרש את המשנה במקוואות באופן שונה לגמרי. לדעתו מי מעיין שמנטפין, כגון שהמעין במקום גבוה ומימיו מטפטפים במורד – דינם כמקוה, מכיוון שאינם

מים המנטפים - שיטת הרמב"ם. לדעת הרמב"ם מעיין שמימיו עומדים וזרימתו היא בטפטוף בלבד איננו נחשב כמעין אלא כמקוה. ה"הזחילה" נועדה להגביר את שטף המים ולהכשירו לדיני מעיין.

זוחלים בשטף⁶. ניתן להכשיר אותו כמעין על ידי דבר שיהפוך הטפטוף לזרימה רצופה, וזהו פירוש המשנה: "נוטפים שעשאן זוחלין", הרוצה להפוך את הטפטוף לזחילה, "סומך אפילו מקל אפילו קנה", אף על פי שפשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדרבנן⁷, ואז "אפילו זב וזבה יורד וטובל, דברי ר' יהודה", שהרי זהו מעיין⁸. ר' יוסי חולק וסובר שיש להזחיל את המעיין רק בדבר שאינו מקבל

מסתבר ללמוד ממנו רק על מי חטאת, שלא הזכירו בו. ולשון הר"ש במקוואות (ב,ג): "והאי קרא גבי מקוה כתוב, ומייתי מיניה ראייה למים חיים אל כלי דגבי פרה, משום דמשמע קרא שכל היות יהו על ידי טהרה ולא על יד דבר המקבל טומאה".

שיטת הרא"ש: 'הוייתן' – גם במקוה, אך בראשית יצירתו בלבד

הרא"ש (הל' מקוואות סי' יא; פירוש המשנה מקוואות שם) מפרש "נוטפין שעשאן זוחלין", שמי גשמים נקוו למקום אחד, ורוצה להעבירם לגומא על מנת לעשות שם מקוה. לדעת ר' יהודה ניתן להעביר את המים על ידי מקל או קנה שאינם מקבלים טומאה, וזאת גם אם המקל והקנה אחוזים על ידי אדם טמא (וזהו "אפילו זב וזבה", אך לא שהזב והזבה עצמם נוגעים במים). ולדעת ר' יוסי, כל זמן שאדם אוזח במקל או בקנה, אפילו הוא טהור – המקוה פסול, שכן האדם ראוי לקבל טומאה⁴. לפירוש זה, גם ר' יהודה מודה לעיקר הדין שאין להוות מקוה בטומאה, ולא נחלקו אלא בחומר הדין.

הרא"ש (שם) כותב שפירוש הר"ש אינו מחוור, משום שלא מסתבר שלדעת ר' יוסי דין 'הוייתן' נאמר גם במניעת הזחילה, ומכיוון שנעשה המקוה בכשרות – מותר לשומרו כך גם באמצעות דברים המקבלים טומאה, "ולא מקרי

מקוה שנוצר על ידי דבר המקבל טומאה. העברת המים מבור אחד למשנהו באמצעות המקל נועדה להשלים את שיעור ארבעים סאה למקוה. לדעת הרא"ש, מכיוון שבמקרה זה יצירת המקוה תלויה בדבר המקבל טומאה - הרי הוא פסול, ואילו מקוה כשר שאירעה בו תקלה - ניתן לשמור את כשרותו גם על ידי דבר המקבל טומאה.

טומאה אפילו מדרבנן. בדרך זו פירש גם הראב"ד (בעלי הנפש, שער המים תחילת פרק א)⁹.

'הויה' אלא מדה שמדויין ועושיין, ולא מדה שמונעין, שהמניעה

⁴ "לא יסמוך מקל או כל מה שיזדמן כמו שאמר ר' יהודה" משמעה שלר' יהודה אין כל הגבלה.

⁵ לפירוש הרמב"ם, בניגוד לשאר המפרשים, הזב והזבה אינם הגורם המהווה את המקוה, אלא הטובלים בו. הזבה אינה טעונה מים חיים, ומכל מקום המשנה משמיעה שטבילה זו מועילה אפילו לעניין היתרה לבעלה (רמב"ם בפירוש המשנה).

⁶ זה לשונו: "והנוטפין כמקוה, הם הנוטפים מן המעיין. ואע"פ שעיקרן מים חיים, כיון שהם נוטפין - נפסלו ממי חטאת ומזבין וממצורעין, מפני שדומין מצד למי גשמים, הואיל ונעקרו ממקום חיותן מן הארץ, אלא שאין צריכין אשבורן". בנקודה האחרונה הראב"ד חלוק על הרמב"ם, שכן לרמב"ם המעיין הנוטף כשר לטבילה רק

⁴ הרא"ש מבאר שהמשנה בפרה (ד,ו) המתירה להעביר מי חטאת על ידי עלי קנים ואגוזים עוסקת בעלים שאינם אחוזים בידי אדם.

⁵ אמנם לעניין פירוש המשנה שיבח הרא"ש (בהלכותיו סי' יא ובשו"ת כלל לא,ז) את פירוש הרמב"ם שלפיו במקוה לא נאמר 'הוייתן', אך למעשה החמיר (עייין גם כלל לא,ד).

⁶ ראייה לדבריו מדרשת הספרא (מצורע פרק א,ד, לעניין מים חיים הכשרים במצורע): "מים חיים - ולא מים מנטפים".

⁷ עיין בבא בתרא סו,א ובראשונים שם, ובראב"ד לעדויות ז,ד. לא ברור האם במקבלים טומאה מדאורייתא מודה ר' יהודה, ולשון הרמב"ם בפירוש דברי ר' יוסי:

טהרה¹³, והכוונה לדברים המצריכים מים חיים. אכן, במדכי (שבועות סי' תשמו) העיר על הרא"ם, שלפי גרסת רש"י הדין נאמר גם במקוה.

כאמור, הפסוק "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור" מכריח לכאורה שדין זה נאמר גם במקוה, ובפרט שהמילה "מקוה מים" סמוכה ל"יהיה טהור" יותר מאשר המעין שברישא (תוס' יו"ט מקוואות ה,ו). יש שתייצו, שלשון היחיד "יהיה" מלמדת שהדין נאמר רק על אחד מן השלושה שנמנו בפסוק, ומאחר שדרשו "יהיה" כ"יחיה" הרי הכוונה למי מעיין בלבד (לחם ושמלה סי' רא, שמלה לט; תועפות רא"ם על היראים שם, אות מט).

שיטת הרי"ד: 'הוייתן' – בשאיבת מים חיים בלבד

בשו"ת הרי"ד (סי' א) הוכיח מכמה משניות שמקוה ואף מעיין שנוצרו על ידי כלים המקבלים טומאה הינם כשרים¹⁴. לפיכך כתב תחילה, ש'הוייתן' נאמר רק באשר לשאיבת מים חיים לכלי, "והקפידה תורה עליהם שלא ימשיכם על ידי דבר המקבל טומאה, מפני שהן נתלשין ממקום חיבורן. אבל גוף המעיין וגוף המקוה, אף על גב דהומשכו על ידי דבר המקבל טומאה, כיון דכשרין לטבילה – אין בכך כלום".

בהמשך העלה אפשרות נוספת: "ואם תמצי לומר שגם על גופו [של מקוה ושל מעיין] קאמר, יש לפרשה על מאי דתנן... כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחלין בו... משום דכל עיקרו של מקוה תלוי באותו דבר, שאילולי הוא – היה זוחל, והוא העמידו ועשאו אשבורן בשעת טבילה. אבל אם המשיכו בכלים המקבלים טומאה עד שהוקוה למקום אחד... שבשעת טבילה עומד בפני עצמו – כשר וכשר הוא". לדעתו ר' יוסי עוסק רק במניעת הזחילה, משום שהמקוה זוקק בשעה זו לדבר המקבל טומאה שמקיימו¹⁵.

פסק ההלכה

במחלוקת ר' יוסי ור' יהודה פסקו הראשונים כר' יוסי, שהלכה כמותו לגבי ר' יהודה (עירובין מו,ב). במחלוקת הראשונים הנ"ל ביסוד דין 'הוייתן' נפסק לחומרא כדעת הר"ש, שפסול זה קיים אף במקוה (יו"ד סי' רא סעיף מח).

14. נציין חלק מראיותיו, וחיידושי דינים שנאמרו כתשובה לראיות אלו: א. במקוואות פ"ב מ"ז שנינו, שהמניח קנקנים בראש הגג (שלא על מנת למלאן) ונתמלאו מי גשמים – מותר לשוברם כך שממיהם ישפכו לבור המקוה. ניתן לתרץ שהדבר מותר מפני שיש "המשכה" של המים בין הכלי המקבל טומאה לבין המקוה (חזון איש מקוואות קמא סי' ה,ב), וראה להלן על המקור בסוגיה כאן לקולא בהמשכה. ב. במשנה ט' שם הותר לשובר קנקנים שבתוך הבור, ולכאורה אין כאן המשכה. ויש להעמידה שלא יעשה את כל המקוה מן המים שבקנקנים, אלא הדיון כיצד המים הללו לא יפסלו את המקוה בג' לוגין שאובין, ולענין ג' לוגין אין חשש בכך שהוייתן על ידי טומאה, מכיוון שרוב המקוה על ידי טהרה (חזו"א שם). ג. במקוואות פ"ו מ"ו: "מעיין היוצא מן התנור וירד וטבל בתוכו...". כאן נאמר שאפילו במעיין איננו חוששים להוייתן. ויש לתרץ, שמכיוון שיש חיבור למעיין – אין בזה פסול 'הוייתן' (עיי'ן שולחן ערוך שם סמ"ט וחזו"א מקוואות תנינא סי' ג,יח).

15. היפך סברת הרא"ש הנ"ל, שמניעת הזחילה קלה יותר מיצירתו הראשונית של המקוה.

לדעת הרמב"ם, דין 'הוייתן' נאמר במים חיים בלבד, ולא במקוה, שהרי אם יוחיל את המים בדבר המקבל טומאה – יהיה דינם כמקוה רגיל. זה לשון הרמב"ם בהל' מקוואות (ט, יג-יד): "המים הזוחלין מן המעיין – הרי הן כמעיין לכל דבר, והמנטפין מן המעיין, אף על פי שהן טורדין – הרי הן כמקוה, ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבין ולמצורעין ולקדש מהן מי חטאת... נוטפין שעשאן זוחלין, כגון שסמך למקום המנטף טבלה של חרט חלקה והרי המים נזחלין ויורדין עליה, הרי אלו כשרין. וכל דבר שמקבל טומאה, ואפילו מדברי סופרים – אין מזחלין בו". משתמע ש"אין מזחלין" לצורך החשבתו כמעיין, אבל עדיין דינו כמקוה.

הרא"ש (כלל לא, ז), הוכיח עוד שזוהי שיטת הרמב"ם ממה שכתב בהל' מקוואות ו,ב: "כל כלי שלא נעשה לקבלה... אינו פוסל את המקוה, כגון הסילונות... של מתכת", והרי פשוטי כלי מתכת מקבלים טומאה, ולא התנה שיהיו מחוברים לקרקע באופן שאינם מקבלים טומאה.

נראה שטעמו של הרמב"ם, שבמים חיים יש כח טהרה מיוחד (בטמא מת ומצורע, ובטבילת זב), וכח זה תלוי בתנאים מיוחדים, שלא תהיה מעורבות כלשהי של טומאה ביצירתו, מה שאין כן במקוה¹⁰.

בשיטה זו הולך גם בעל ספר יראים (סי' כו): "ולהוציאו מתורת מעיין, פירוש מתורת מים חיים... אם הוא דבר שמקבל טומאה... אם נמשך דרך עליו – מוציאו מתורת מים חיים, שלא לטהר אלא באשבורן כדין מקוה, שדין הוצאה מתורת מים חיים – בקבלת טומאה תלויה, כדתנן במסכת פרה, ומייתנין לה בזבחים... אמר קרא 'אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור', קרי ביה יחיה¹¹ טהור, חיותו¹² על ידי טהרה תהא, פירוש: על דבר שאינו מקבל טומאה – חיותו כשר... הלכך צריך להזהר שלא לטבול ולא להטביל במעיין המקלחים דרך סילונות של מתכת דרך זחילה כדין מעיין, אלא באשבורן של מ' סאה כדין מקוה".

נראה ששיטת היראים נובעת מגרסה שונה בגמרא. בעוד ששאר הראשונים גרסו "הוייתן על ידי טהרה", הרי שהיראים, וכנראה גם הרמב"ם, גרסו "חיותן על ידי

"בארבעים סאה עומדין", ואילו לראב"ד אפילו בזחלין (ומשמע ברמב"ם שאם הזחיל בדבר המקבל טומאה – פסול לטבילה לכל הטמאים, עיי' פירוש המשנה במקוואות ה,ו על "אפילו זבה"). גם מדברי הראב"ד בפירושו למסכת עדיות (ז,ד) נראה שסובר שלא נאמר דין הוייה בטהרה אלא במים חיים.

10. הרא"ש (כלל לא, ז), כתב שהקולא במקוה היא מחמת שהוא נעשה בידי אדם, ואינו טבעי כמעיין. אולי כוונתו כך: קבלת טומאה קיימת בדברים שיש בהם פיתוח ושכלול, ולא בדברים בצורתם הטבעית. במקוה, שעיקר עשייתו על ידי אדם ואינו טבעי, אין קבלת הטומאה פוסלת ביצירתו. לעומת זאת במים חיים יש לשמור על הטבעיות, ולא לעשותם באמצעים המקבלים טומאה.

11. דרשה מחילוף ה' בח', וכדברי הירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ב): "לא מתמנעין דרבנן דרשי בין ה"א לחי"ת".

12. ביראים שלפנינו כתוב 'חירתו' אך נראה שיש ט"ס והכוונה לחיותו כמו שמופיע מיד בסמוך, וכן תיקן בתועפות רא"ם אות נ'.

13. בדקדוקי סופרים כאן ציין לקיומה של גרסה זו באחד מכתבי היד.

שלא בטהרה, אבל אם קודם שנכנסים המים למקוה הם מהלכים על גבי קרקע, או שאר דברים שאינם מקבלים טומאה – אינו פוסל. כך פסק בשולחן ערוך (סי' רא סמ"ח): "הבא להמשיך מים למקוה, צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה... והוא שיהיו המים נופלים להדיא מדבר המקבל טומאה לתוך המקוה, אבל אם נופלים על שפתו בחוץ ונמשכין לתוכו... כשר". לעניין זה, אין צורך ב"המשכה" של ג' טפחים (כפי שנדרש להפקעת דין "שאובין"), ודי בכל שהוא (חזון איש מקוואות סי' ה,ב).

סיכום

בסוגיה מובאת דרשה המלמדת על כך שהכנת מים המטהרים צריכה להיות בטהרה, ולא בכלי המקבל טומאה. מדובר על השואב מים חיים ממעיין לצורך הזאה על טמא מת, ועל כך נאמר שאסור להעביר את המים לכלי באמצעות דבר המקבל טומאה. נחלקו הראשונים על היקפו של דין זה: יש אומרים שגם המים הבאים למקוה לא יגיעו אליו באמצעות דבר המקבל טומאה (רש"י ור"ש), ואפילו מקוה כשר שכעת נוצר בו סדק – אסור לסתמו בדבר המקבל טומאה (ר"ש, והרא"ש מתיר). ויש אומרים שדין זה נאמר במעיין בלבד, ולא במקוה (רמב"ם ראב"ד ויראים). יש מקילים יותר, שהדין נאמר רק במילוי מים חיים בכלי, וכן במניעת זחילה, כשהדבר המקבל טומאה הוא שמכשיר את המקוה בשעת הטבילה, אך ביצירת המקוה או המעיין אין פסול בדבר המקבל טומאה (רי"ד). הלכה כדעה הראשונה (שולחן ערוך). כאשר המים לא מגיעים ישירות מן הדבר המקבל טומאה אל המקוה, אלא עוברים אליו דרך דבר שאינו מקבל טומאה – הרי זה כשר.

במשנה במקוואות מצינו שר' יהודה מיקל בהכשרת מקוה באמצעות דבר המקבל טומאה. לדעת רוב הראשונים, ר' יהודה מודה לעיקר דין 'הוייתן' והיקל רק בפרט מסוים (מניעת פסול ממקוה קיים, או שימוש בדבר שאינו מקבל טומאה האחוז בידי טמא, או שימוש בדבר המקבל טומאה מדרבנן). ויש אומרים שר' יהודה חולק על עיקר דין זה, והסוגיה כאן הולכת בשיטת ר' יוסי (אור זרוע).

מערכה סג. הצורם אוזן הפר לאחר שחיטתו (כה,ב)

הפוסל? עוד יש לשאול, עד איזה שלב בהקרבה החיסרון פוסל את הקרבן?

גדר הפסול: מום או חיסרון?

בגמרא מובא מאמרו של רבי זירא¹: "הצורם אוזן הפר

בין ביצירתו ובין בהעמדת הזחילה (שם סעיף נ; והביא דעת הרא"ש המתיר במניעת זחילה כ"ש מי שמתיר").

מים שעברו דרך דבר המקבל טומאה ולא נכנסו ישירות למעיין או למקוה

על דברי המשנה בפרה (פ"ו מ"ד הנ"ל), האומרת שאם "נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו מים לחבית פסולים", אומר ר' יוחנן בגמ' כאן: "זאת אומרת: אויר כלי

נתן ידו כדי שיעברו מים לחבית. במשנה בפרה נאמר שהשואב מים חיים באופן זה פוסל אותם לקידוש, מפני שבאו באמצעות דבר המקבל טומאה. הגמרא מסבירה שהחידוש הוא כשזרם המים בא מהיד לחבית בקילוח באויר, ואף על פי שהמים לא שתתו מן היד לכלי - פסולים, כי "אויר כלי - ככלי".

ככלי דמי". רש"י (ד"ה זאת) מפרש: "מדקתני נתן ידו... פסל, דהא אין המים שותתין מידו לכלי בשתיתה, אלא בהעברה, כשיוצאין מידו מקלחין להם על פני רוחב פי החבית ואפילו הכי פסול... דאי לאו ככלי דמי אמאי פסול? הלא מן האויר באין לו, והוה ליה כנותן ידו בצינור משוך מן הקילוח עשר אמות". מכאן יש ללמוד, שרק כאשר המים העוברים על גבי דבר טמא באים מיד לבור המקוה – הרי זה נחשב כנעשה

¹ יש גרסאות שונות האם ר' זירא אמר זאת בשם רבי (בגמ' לפנינו; וקשה, שלא היה בן דורו), או ר' יוחנן (ב"ח), או רב (בגמ' בבכורות לט,ב). תוס' בבכורות שם גרסו

הפוסל? עוד יש לשאול, עד איזה שלב בהקרבה החיסרון פוסל את הקרבן?
גדר הפסול: מום או חיסרון?
בגמרא מובא מאמרו של רבי זירא¹: "הצורם אוזן הפר